

Sygn. akt: WK 7/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Janusz Godyń (przewodniczący)

SSN Wiesław Błuś

SSN Marian Buliński (sprawozdawca)

SSN Józef Dołhy

SSN Przemysław Kalinowski

SSN Jan Bogdan Rychlicki

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant : Anna Krawiec

przy udziale prokuratora Naczelnej Prokuratury Wojskowej płk Anny Czapigo w sprawie R. R. w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwe niesłuszne tymczasowe aresztowanie, po rozpoznaniu w Izbie Wojskowej na rozprawie w dniu 15 października 2015 r., kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy od wyroku Sądu Najwyższego w Izbie Wojskowej z dnia 9 czerwca 2015 r., sygn. akt WA 5/15, zmieniającego wyrok Wojskowego Sądu Okręgowego w W.z dnia 9 marca 2015 r.

1. uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach procesu i sprawę w tym zakresie

przekazuje Sądowi Najwyższemu Izbie Wojskowej do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2. oddala kasację w pozostałym zakresie jako oczywiście bezzasadną;

3. zarządza zwrot na rzecz R. R. uiszczonej opłaty od kasacji w kwocie 750 (siedemset pięćdziesiąt) złotych.

UZASADNIENIE

Postanowieniem Wojskowego Sądu Garnizonowego w W. z dnia 8 listopada 2003 r. R. R. został tymczasowo aresztowany (zatrzymany został w dniu 6 listopada 2003 r.).

Tymczasowe aresztowanie trwało do 10 marca 2004 r. Postępowanie karne, w którym stosowano ten środek zapobiegawczy, zostało zakończone wyrokami Wojskowego Sądu Okręgowego w W.:

- z dnia 5 maja 2010 r., uniewinniający R. R. od popełnienia czynu określonego w art. 229 § 3 k.k.,

- z dnia 29 czerwca 2012 r., o umorzeniu postępowania karnego o zarzucone R. R. czyny określone w art. 305 § 1 k.k. z uwagi na znikomą szkodliwość społeczną zarzucanych czynów.

W dniu 13 maja 2013 r. R. R. złożył wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kwoty 3.702.587,80 zł tytułem odszkodowania oraz 300.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w związku z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem.

Wyrokiem z dnia 9 marca 2015 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w W., na podstawie art. 552 § 4 k.p.k., zasądził od Skarbu Państwa na rzecz R. R. kwotę 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w związku z niewątpliwie niesłusznym aresztowaniem w toku śledztwa o sygnaturze Po.Śl. .../03, prowadzonego przez Wojskową Prokuraturę Okręgową w W., zaś w pozostałym zakresie wniosek oddalił. Orzekł również, że na podstawie art. 554 § 2 k.p.k. postępowanie wolne jest od kosztów.

Apelację od tego wyroku złożyli prokurator Wojskowej Prokuratury Okręgowy na niekorzyść wnioskodawcy oraz pełnomocnik wnioskodawcy.

Prokurator zarzucił temuż orzeczeniu:

„ błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na treść zaskarżonego wyroku, polegający na dokonaniu przez Sąd dowolnej oceny ustalonych w sprawie istotnych faktów, tj. oparciu ustaleń faktycznych na subiektywnym odczuciu wnioskodawcy co do przebiegu tymczasowego aresztowania oraz skutków jakie ono wywołało, tj. przyjęcie, że krzywda jakiej doznał na skutek oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania w okresie 4 miesięcy i 4 dni, tj. od dnia 6 listopada 2003 r. do dnia 10 marca 2004 r., uzasadnia zasądzenie zadośćuczynienia w wysokości 100 000 (sto tysięcy) zł, przy jednoczesnym pominięciu pozostałych okoliczności związanych z przebiegiem izolacji - takich jak: rzeczywisty rozmiar doznanych cierpień, rozmiar szkody moralnej - przebieg tymczasowego aresztowania, oraz jego skutków, których uwzględnienie prowadzi do wniosku, że powyższa kwota jest rażąco niewspółmiernie wysoka do realnie doznanej krzywdy i sprzeczna z funkcją kompensacyjną zadośćuczynienia, co w konsekwencji doprowadziło do uzyskania nadmiernych korzyści finansowych przez wnioskodawcę”.

W oparciu o to wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w części dotyczącej zasądzanego zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i zasądzenie kwoty w wysokości 5 000 zł za każdy miesiąc tymczasowego aresztowania, tj. kwoty 20 000 zł zadośćuczynienia, a w pozostałej części o utrzymanie zaskarżonego wyroku w mocy.

Pełnomocnik wnioskodawcy w apelacji zarzucił temuż orzeczeniu:

„1. Błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść tego orzeczenia, a wyrażający się w niepełnej i nieprawidłowej ocenie ujawnionych okoliczności faktycznych prowadzących do zasądzenia zadośćuczynienia w kwocie jedynie 100 000,00 zł oraz w części oddalającej wniosek o zasądzenie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie R. R. w toku śledztwa o sygnaturze Po. Śl. .../03 prowadzonego przez Wojskową Prokuraturę Okręgową w W.

2. Obrazę przepisów postępowania, a to art. 5 § 2 kpk, art. 6, art. 7, art. 167 i art. 424 § 1 i pkt 1 i 2 kpk, poprzez dowolną i jednostronną ocenę zgromadzonych

dowodów, pominięcie niektórych dowodów i ich błędną ocenę, jak też ocenę dowodów sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego.

3. Obrazę przepisu art. 322 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy z przyczyn obiektywnych udowodnienie wysokości żądania odszkodowania jest niemożliwe lub nader utrudnione.

4. Naruszenie art. 554 § 2 k.p.k. w zw. z § 14 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. 2013 r., poz. 461) poprzez niezasądzenie kosztów ustanowienia pełnomocnika”.

W oparciu o to skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie dodatkowo kwoty 100.000 zł stanowiącej zadośćuczynienie za doznaną krzywdę związaną z niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem oraz kwoty 453.581 zł odszkodowania za utratę zarobków wynikłą z tego niesłusznego tymczasowego aresztowania.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 9 czerwca 2015 r. (WA 5/15) zmienił zaskarżony wyrok poprzez obniżenie zasądzonego zadośćuczynienia do kwoty 40.000 zł.

Kasację od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając rażąco naruszenie prawa, mające wpływ na treść wyroku, a polegające na:

„1. błędnie prawa materialnego a to art. 361 § 2 k.c. w zw. z art. 552 § 1 k.p.k. poprzez uznanie, że wnioskodawca w związku z oczywiście niesłusznym tymczasowym aresztowaniem nie poniósł „z prawnego punktu widzenia szkody”, bowiem nie był zatrudniony w firmie I. należącej do jego żony i nie otrzymywał wynagrodzenia,

2. rażąco obrazie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. i w zw. z art. 433 § 2 k.p.k., poprzez nierozważenie wszystkich argumentów apelacji w ramach kontroli odwoławczej, a nadto poprzez dowolną analizę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i oparciu wyroku na własnych ustaleniach sprzecznych ze zgromadzonym materiałem dowodowym a to, iż zawarta ugoda z pracodawcą obejmowała również wynagrodzenie za okres czteromiesięcznego pozbawienia wolności, podczas gdy ugoda dotyczyła jedynie wynagrodzenia

dodatkowego, wynikającego z czynności faktycznie wykonywanych przez wnioskodawcę w ramach procentowego wynagrodzenia od wartości wynegocjowanych kontraktów, a nie z tytułu wynagrodzenia stałego oraz stwierdzenia, że kontrakt z firmą T. GmbH, miała podpisać firma M. S. A., a nie jak w rzeczywistości miało być R. R., jako osoba prywatna,

3. rażącej obrazie przepisów postępowania, a to art. 457 § 3 kpk poprzez brak uzasadnienia istotnego obniżenia zasądzonej kwoty zadośćuczynienia w wymiarze 100 000 (sto tysięcy złotych) do kwoty 40 000 (czterdziestu tysięcy złotych) poprzez odwołanie się do „dominującej praktyki orzeczniczej w tym względzie, która jest znana Sądowi Najwyższemu z urzędu”,

4. rażącej obrazie przepisów prawa procesowego, a to art. 632 § 2 k.p.k. poprzez uznanie za nieuzasadnione żądania zasądzenia na rzecz wnioskodawcy należności za udział ustanowionego pełnomocnika w postępowaniu przed sądem I i II instancji przez sprzeczne z prawem prawa stwierdzeniem, że zwrot tych należności nie przysługuje”.

W odpowiedzi na kasację prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej wniósł o oddalenie kasacji.

Na rozprawie przed Sądem Najwyższym pełnomocnik wnioskodawcy poparł złożoną kasację, a prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej wniósł o oddalenie kasacji.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zasadny jest zarzut 4 kasacji w tej części, w której skarżący zarzucił Sądowi odwoławczemu błędne oddalenie zarzutu opisanego w pkt. 4 apelacji, tj. niezasądzenie przez Sąd pierwszej instancji kosztów ustanowienia pełnomocnika. Sąd pierwszej instancji stwierdził w wyroku z dnia 29.03.2013 r., że na podstawie art. 554 § 2 k.p.k. postępowanie wolne jest od kosztów. Nie zasądził jednak kosztów ustanowienia przez wnioskodawcę pełnomocnika.

Do czasu nowelizacji przez ustawę z dnia 27 września 2013 r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247), która weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r., w zakresie stwierdzenia, że postępowanie jest wolne od kosztów, zauważalne były dwie odmienne linie orzecznicze dotyczące zwrotu kosztów związanych z wyborem pełnomocnika. W ramach pierwszej można było spotkać się ze stwierdzeniem, że określenie

„postępowanie wolne jest od kosztów” oznacza, że postępowanie wolne jest od kosztów procesu (art. 616 § 1 k.p.k.), a więc i kosztów związanych z ustanowieniem w sprawie pełnomocnika (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 3.09.2009 r., II AKa 125/09, OSAB, Nr 2-3, poz. 43), bądź poglądem, że w sytuacji wniesienia zasadnego i uwzględnionego chociażby częściowo w końcowym orzeczeniu wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie w oparciu o art. 552 k.p.k., stronie przysługuje zwrot od Skarbu Państwa wyłożonych i uzasadnionych wydatków związanych z ustanowieniem w sprawie jednego pełnomocnika (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24.04.2007 r., II AKa 61/07, KZS 2007, Nr 7-8, poz. 129 oraz z dnia 7.10.2010 r., II AKa 237/10, KSZ 2011, Nr 1, poz. 108). Nadto w ramach tej linii orzeczniczej występował także pogląd, że w sytuacji uznania zasadności roszczenia dochodzonego na podstawie przepisów rozdziału 58 KPK kwestię zwrotu wydatków z tytułu ustanowienia pełnomocnika z wyboru przez wnioskodawcę, który w postępowaniu zasadniczym został uniewinniony lub, wobec którego umorzono postępowanie, winien regulować przepis art. 632 pkt 2 k.p.k. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 7.12.2010 r., II AKa 221/10, KSZ 2011, Nr 4, poz. 63).

Druga natomiast twierdziła, że w postępowaniu przewidzianym w rozdziale 58 KPK dochodzącemu odszkodowania lub zadośćuczynienia nie przysługuje zwrot wydatków poniesionych w związku z ustanowieniem pełnomocnika, nawet jeżeli roszczenie uwzględniono (postanowienie SN z 11.06.2002 r., WZ 13/02, OSNKW 2002, z. 11-12, poz. 103, wyroki Sądów Apelacyjnych: w Krakowie z dnia 13.03.2008, II AKa 25/08, KSZ 2008, Nr 4, poz. 55, we Wrocławiu z dnia 30.01.2008, II AKa 375/07, OSAW 2009, Nr 1, poz. 231, w Krakowie z dnia 6.10.2010, II AKa 157/10, OS Prok. i Pr. 2011, Nr 6, poz. 39).

Ta pierwsza linia orzecznicza została wsparta orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, znajdując swój wyraz w uzasadnieniach jego wyroków (z dnia 26.07.2006 r., SK 21/04, OTK-A 2006, Nr 7, poz. 88; z dnia 23.05.2005 r., SK 44/04, OTK – A 2005, Nr 5, poz. 52; z dnia 18.10.2011 r., SK 39/09, OTK – A 2011, Nr 8, poz. 84).

Nowa treść § 4 zdanie drugie art. 554 k.p.k. „w razie uwzględnienia roszczeń, choćby w części, wnioskodawcy przysługuje od Skarbu Państwa zwrot

uzasadnionych wydatków, w tym z tytułu ustanowienia jednego pełnomocnika”, jest zaaprobowaniem tej pierwszej linii orzecznictwa sądowego wspartej orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego. Nowa treść tegoż przepisu co prawda weszła w życie z dniem 1 lipca 2015 r., jednakże uchwalona została cyt. ustawą z dnia 27 września 2013 r.

Zatem nieuwzględnienie przez Sąd odwoławczy postulatów wynikających z zarzutu określonego w pkt. 4 apelacji, tj. niezasądzenia kosztów ustanowienia pełnomocnika (w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji) w oparciu o art. 554 § 2 k.p.k. (wówczas obowiązującego) nie było trafne. W postępowaniu odwoławczym o kosztach tego postępowania należy rozstrzygać w oparciu o art. 635 i 636 k.p.k.

Wobec powyższego należało zaskarżone orzeczenie uchylić w części dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach procesu i sprawę w tym zakresie przekazać Sądowi Najwyższemu Izbie Wojskowej do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Pozostałe zarzuty kasacji (trzy) okazały się oczywiście bezzasadne, co zgodnie z art. 535 § 3 k.p.k. zwalnia Sąd Najwyższy ze sporządzenia pisemnego uzasadnienia swej decyzji.

Na marginesie zauważyć należy, że skarżący zarzucając w pkt 3 kasacji brak uzasadnienia istotnego obniżenia zasądzonej kwoty zadośćuczynienia ze 100 000 zł do 40 000 zł (art. 457 § 3 k.p.k.), sprowadzając uzasadnienie sądu odwoławczego do cytowanego jednego zdania z k. 9 uzasadnienia tego Sądu, pominął milczeniem to, że Sąd odwoławczy w kwestii zadośćuczynienia wypowiedział się na k.6-9 swego uzasadnienia.

Natomiast zarzuty z pkt 1 i 2 kasacji sprowadzają się do zarzutu błędnego ustalenia stanu faktycznego przez Sąd pierwszej instancji, że wnioskodawca z powodu tymczasowego aresztowania nie poniósł szkody i błędnego akceptowania tych ustaleń przez Sąd odwoławczy w wyniku nierozważenia wszystkich argumentów apelacji. Wbrew twierdzeniom skarżącego, Sąd odwoławczy odniósł się do wszystkich zarzutów apelacji dotyczących kwestii odszkodowania na k. 4-6 swego uzasadnienia szeroko odwołując się do obszernej argumentacji Sądu pierwszej instancji. Podkreślić przy tym należy, że ugoda między wnioskodawcą, a

jego pracodawcą mogła dotyczyć jedynie niewypłaconego w okresie tymczasowego aresztowania wynagrodzenia dodatkowego, gdyż wynagrodzenie stałe w okresie tymczasowego aresztowania było wypłacone żonie wnioskodawcy, co wynika z zeznań samego wnioskodawcy, jego żony a także z treści uzasadnienia apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy. Dodać należy i to, że trafnie sąd pierwszej instancji nie rozpatrywał kwestii odszkodowania w oparciu o wysokość osiągniętego przez wnioskodawcę dochodu wynikającego z deklaracji PIT, o co wnosił skarżący (a sąd odwoławczy słusznie decyzję sądu orzekającego aprobował), podkreślając, że to są tylko deklaracje wnioskodawcy i jego żony. Zauważyć przy tym należy, że z deklaracji R. R. za rok 2004 wynika, że wykazał on urzędowi skarbowemu dochód w wysokości 234 871,35 zł, a z materiału dowodowego sprawy wynika, że w dniu 31 maja 2004 r. wnioskodawca zawarł ze swym pracodawcą ugodę, która regulowała kwestię dodatkowego wynagrodzenia za pracę za okres od lipca 2002 r. do 31 maja 2004 r. i w ramach tej ugody wypłacono wnioskodawcy kwotę 486 000 zł.

kc